

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Corpus Doctrinae Christianae

Melanchthon, Philipp

Lipsiae, 1572

VD16 M 2890

De Spiritu Sancto.

urn:nbn:de:hbz:466:1-36094

gentem necesse est, qua doluit Deum offensum esse à genere humano. Luctatus est cum tentatione de abiectioe. Ideo & Angelus mitis ad eum confirmandum. Hæc cogitanda sunt, vt aliquò modo agnoscendum peccati inde æstimemus, & Christo gratias agamus, nos peccatam pro nobis subijte, & simul pro nobis factus est deprecator. Et hæc cogitatione fidem, inuocationem & timorem excitemus.

Quod vero disputant, an fuga mortis in Christo fuerit vitiosa, cum pars inferior non obtemperauerit superiori. Primo responsum, lacerationes in carne naturaliter efficere dolores, etiam sine peccato. Item, aliquas mortificas in corde & voluntate naturales esse, quæ in Christo sine vitio fuerunt, doluit, sed non vt nos, inordinate.

De inde supra illum naturalem dolorem est in Christo sensus Dei aduersus peccatum generis humani, agnoscit & dolet Deum vere & horribiliter offensum esse propter peccata generis humani, & luctatur cum tentatione de abiectioe. Quanquam igitur in hæc facta est quadam trepidatio, quia vniuersaliter natura supra vires operata gemit: tamen dissimilis est hæc trepidatio, seu hic gemitus in Christo, & in cæteris hominibus. Christus fert terrores sine indignatione aduersus Patrem, & agnoscit esse obediendum Patri. Ideo hæc trepidatio est sine peccato, & non est vitiosa. At in cæteris hominibus cum fuga existit fremitus aduersus iudicium Dei, & in his qui non eluctantur confugientes ad victoriam Christi, accedunt horum blasphemias. Nec addam longiorem disputationem: Nam pios hæc ærumna ad harum rerum cogitationem deducunt. Nos tamen moneri vitæ est, & collatio similium agonum in Psalmis & Prophetis hæc aliquo modo declarat.

Quod vero de pugnantia dicitur, beatum, cum sit in excellenti læticia, non simul esse in magna consideratione. Respondendum est, fuisse certum tempus passionis, quo non ita fulsit illa gloria beatitudinis, vt alio tempore. Fuit enim tempus destinatum ad hunc agonem, in quo Christus vere fieret vitium, requiescente Verbo, vt inquit Irenæus. Hæc temporum distinctione contenti sumus. Alij quærun alias responsiones, de quibus iudicium relinquo lectoribus.

DE SPIRITV SANCTO.

Nomen Spiritus in genere significat agitationem aut naturam, seu vim agitantem: & obseruanda est varietas in ipsis scriptis prophetis & Apostolicis, nec temere omnia dicta miscenda sunt, quibus reperitur vocabulum Spiritus. Sæpe significat ventos, sæpe motum hominis, sæpe motum seu impetum hominum creatos, tum bonos, tum malos. Hic significat essentiam spirituales, id est, vi-

uam, intelligentem, incorpoream, efficacem. Deus est Spiritus: Et hoc loco nomen commune Patri & alijs personis. Delectus igitur adhibendus est in testimonijs colligendis, ac prudenter iudicandis, ubi proprie loquatur scriptura de Spiritu sancto, quem prout Euangelium dicit per Christum, ut sanctificet ac uiuificet coeli terra, & quem Ecclesia agnoscit personam esse diuinam, uiuificantem, & sanctificantem. Idq; confirmandum est, Spiritum sanctum esse personam. Nam multi impij & audaces homines in dissidij schismaticis contenderunt, Spiritum sanctum non esse personam, sicut eum significare agitationem creatam in hominibus, aut certe significare ipsum Patrem potentem seu agitantem sine alia persona.

Sed huic impio sophismati, Ecclesia vera opponit testimonia in scripturis tradita, quorum primum & maxime illustre enumeratio diuinitatis, facta in baptismo Christi, ubi clare discernuntur tres personae. Pater inquit: Hic est Filius meus dilectus. Est igitur alia persona Patris, alia Filij. Descendit autem Spiritus sanctus specie columbae. Iam si Spiritus sanctus esset agitatio in animo, non appareret peculiari specie corporali, aut si esset ipse Pater, discerneret Spiritum sanctum, inquit autem, Super quem uideri Spiritum sanctum. Sic & in Pentecoste apparet Spiritus sanctus peculiari specie corporali. Haec patefactiones non sunt frustra factae, imo sunt excellentia beneficia Dei, in quibus Deus se patefecit. Et si, & testificatus est, Spiritum sanctum esse personam. Ad haec testimonia adiungatur dictum de Baptismo: Ego baptizo te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, id est, testificor te recipi a Deo quem super te inuoco, Patrem, Filium & Spiritum sanctum. Cum autem ad Spiritum sanctum dirigatur inuocatio, sicut ad Patrem & Filium, necesse est eum personam esse, & non motum seu agitationem creatam in homine. Nequaquam enim docet Christus inuocatum, aut agitationem creatam in homine. Cum igitur inuocatur, haec sententia docet, non solum personam esse Spiritum sanctum, sed omnipotentem, exaudientem & saluantem. Haec enim omnia complectitur inuocatio, quae parem honorem tribuit Patri, & Filio Spiritui sancto. Est igitur tertia persona Spiritus sanctus, ac dicitur à Patre & Filio, ut supra dixi, quia procedit à Patre & Filio & mittitur in corda, quae uoce Euangelij regenerantur, ut non agnoscant & inuocent Deum, & incoerent in eis uita aeterna, & fide consolationem concipiunt. IOHAN. 14. Rogate Patrem, & alium Paraclitum dabit uobis. Cum ait, alium aliter à Patre & Filio hunc Paraclitum. Non igitur significat Spiritum sanctum, sed alium, non enim esset alius, nec significat agitationem.

nam, non enim mitteretur à Filio, si esset Pater agitans, aut tantum agitatio creata à Patre. At Christus inquit, Iohan. 15. Cum venerit Paracletus, quem ego mitram vobis à Patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit. A se, inquit, mitti Spiritum sanctum. Non esse autem Patrem agitans, aut tantum agitatio creata à Patre.

Sunt & hæc personæ propria: Alius Paracletus, qui docebit nos, & quæ audiet, loquetur. Si spiritus significaret agitationem creatam, esset doctrina, non doctor alius à Patre & Filio, audiens & accipiens. Sic & Paulus 1. Corin. 12. clare discernit Spiritum sanctum à donis creatis, autorem ab effectibus: Omnia inquit, hæc efficit unus & idem Spiritus. Eodem modo loquitur Rom.

8. Ipse Spiritus dat testimonium spiritui nostro. Discernit hic quoque moventem & consolantem Spiritum sanctum à consolatione, qua conregitur & vivificatur. Eodem modo loquitur 2. Corin. 3.

Transformamur tanquam à Domini spiritu. Vbi etiam effectorem discernit à creatura in nobis luce, ut ibi inquit, id est, à clara & firma noticia, id est, firma fide & invocatione. Eodem loco expresse dicit: Spiritum esse Dominum, id est, Deum. Nam cum inquit, Dominus est Spiritus, articulus tribuit nomini Spiritus, locum & intellectum subiecti. Et sic Basilius eum locum citat.

Quo autem Spiritus sanctus fuerit, antequam carnem induit Iesus Dei, perspicue testatur Petrus, cum inquit de prophetis: Spiritus Christi in eis, prædicens Christum passurum esse. Hic disertè vocatur Christi spiritus, qui fuit in Prophetis. Eodem igitur spiritu sancto, & Patres & Apostoli, & pij deinceps, hoc est, omnes electi omnibus temporibus sanctificati sunt. Idque multo illius docent verba Iesaiæ 50. Hoc fœdus in eum cum eis, dicit Dominus, Spiritus meus qui est in te, & verba mea quæ posui in ore tuo, non recedent ab ore tuo, nec ab ore seminis tui, dicit Dominus, deinceps & in sempiternum. Eundem Spiritum ait esse in Iesaiæ, & in tota Ecclesia ad omnem æternitatem. Non igitur tantum post resurrectionem Christi effusus est in pectora sanctorum Spiritus sanctus, sed semper eodem spiritu sancto omnes electi sanctificati sunt. Et quidem dictum Iesaiæ dulcissimam doctrinam & consolationem proponit. Affirmat semper mansuram esse Ecclesiam Dei, & ibi mandatum, ubi sonat vox Evangelij, & cum ea voce efficacem esse Spiritum sanctum. Et Zachar. 4. dicitur: Verba quæ misit Dominus exercituum in spiritu sancto, per manum Prophetarum priorum. Hoc dicto etiam utrumque affirmatur, & gubernatos esse spiritu sancto Prophetas, & verbum Dei non esse inanem sonitum, sed ad esse Spiritum sanctum, & ea voce movere & accendere mentes, quod summissime statuendum est pijs, ut sciant vere Deum efficacem

esse per verbum suum in mentibus credentium, & in eis accendere vitam æternam, vt Galat. 3. dicitur: Vt promissionem Spiritus accipiamus per fidem, vt infra rursus dicam. **I**T A & Iesaias Cap. 65. affirmat, Spiritum sanctum fuisse ductorem & gubernatorem Moysi & populi in deserto. Quod dicto significat semper adesse Spiritum sanctum in Ecclesia Dei. Sic Christus clare dicit Iohan. 14. dabit vobis alium Paracletum, vt maneat vobiscum in sempiternum, Spiritum veritatis. Verba Iesaiæ hæc sunt: Vbi est qui eduxit eos iuxta cum Pastore gregis sui, vbi est qui posuit in eo Spiritum factum suum, qui eduxit dextra Moysen brachio maiestatis suæ, quibus aquas ante eos. Et deinde addit: Spiritus Domini ductor eorum.

HÆC dicta ostendunt doctrinam de Spiritu sancto extantem in Ecclesia Patrum & Prophetarum. Ideo etiam veteres hoc debent in Genesi intellexerunt de Spiritu sancto, qui est persona diuina. Et Spiritus Domini ferebatur super aquas. Sic enim ait Basilius: Hæc verba quod verius est, & enarratum ab ijs qui ante nos fuerunt, loquuntur de Spiritu sancto Dei. Quia scriptura hoc obseruat, vt, cum ante Spiritum Dei, intelligat Spiritum sanctum, qui est diuina Trinitatis tertia persona. Ac si hoc modo intelliges dictum Moysi, maiorem capiti utilitatem. Quomodo enim ferebatur super aquas? Nircabonensis sermonem Syri cuiusdam, qui ait: Vocem hic positam significat idem quod fouere vitali calore, sicut avis incubans, fouet ova. Hæc enim Basilius. Sed testimonia ex nouo Testamento recitata allata sunt. Hoc vero dictum in Genesi quoquo modo expones, tamen significat moueri Ecclesiam, incubante, docente, & accendente in ea locutione & inuocationem Spiritu sancto. Id firmissima fide tenendum est, vt in Actis Cap. 2. dicitur: Christum sedere ad dexteram Patris, & descendit Spiritum. Idem in dicto illo traditur: Ascendit, dat dona hominibus. Hac igitur fide petamus, vt filius Dei nos regat Spiritu suo.

RE C E N S V I testimonia, quæ personam esse Spiritum sanctum conuincunt, quibus addam & illud 1. Iohan. 5. Tres sunt qui testimonium perhibent in cælo, Pater, λόγος, & Spiritus sanctus, & hi tres vnum sunt. Quod diserte inquit, Testimonium perhibent, admonet nos de patefactione Dei, vt Deum sic agnoscamus, vt se respicit. Testificatur Deus de se, quis & qualis sit, verus Deus, & creator rerum, & de voluntate erga nos, & affirmat tres esse in cælo, quæ testimonia ediderunt.

TE N E A N T V R ergo testimonia discernantur personarum. Pater se patefacit & discernit cum clamat: Hic est filius meus dilectus. Item, Iohan. 12. Et glorificauit, & glorificabo. Filium Patre, de se, & de Spiritu sancto testificatur in doctrina sua, & miraculis, & sua ipsius resurrectione confirmavit. Spiritus sanctus

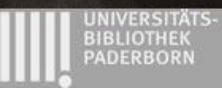
Abominatur, quia peculiari specie effunditur in Christum & Aposto-
 los, & reificatur postea in inuocatione, confessione, miraculis, for-
 maliter tolerandi supplicia, &c. Non igitur frustra Iohannes testi-
 monij mentionem facit. Sed ideo sic loquitur, vt nos admoneat, vt ita
 agnoscamus Deum, sicut se patefecit, & ipsa testimoniorum editione
 nos confirmemus.

ET SI autem noui Testamenti dicta sunt
 magis perspicua, tamen his congruunt testimonia Prophetarum.
 Significata est persona diuina in dicto Ioël, cum ait Deus: Effundam
 de Spiritu meo super omnem carnem. Quia enim inquit, Meo, testa-
 tur non mitti creatam agitationem, sed aliquid essentia Dei. Necessè
 est autem personam esse distinctam, quæ est aliquid Dei, & tamen non
 est Pater. Quanta autem misericordia? quantus amor est erga genus
 humanum? quod Deus hunc amoris ignem transfundit coessentia-
 lem ipsi.

COLLEGIT Basilius & testimonia multorum, quo-
 rum æne ipsius auctoritas in Ecclesia præcipua fuit auctoritas, quod me-
 minisse vitale est. Confirmantur enim pij, cum audiunt doctrinam cer-
 tis testimonijs veræ & purioris Ecclesiæ traditam esse, sicut de Eccle-
 sia audienda scriptum est: Nisi vitula mea arassetis, non inuenissetis.

AT inter cætera hoc dictum Eusebij Palæstini citat, San-
 ctum Deum lucis conditorem per Saluatorem nostrum Iesum cum
 Spiritu sancto inuocantes. Hæc verba ostendunt, veteres diserte tres
 personas in inuocatione complexos esse, & ea forma loquendi de Fi-
 lio vobis esse, vt animi simul de Mediatoris intercessione & de promissio-
 nibus commonefereat. Huc pertinet etiam testimonium, quod re-
 citamus in Symbolo: Credo in Spiritum sanctum, vt enim supra di-
 citur, Credo in Deum Patrem, & in Iesum Christum, qua forma ser-
 monis personas alloquimur, & ab eis bona petimus, & fiducia auxi-
 lij Patris & Filij acquiescimus, Ita cum hic dicitur: Credo in Spiri-
 tum sanctum, persona intelligatur, & petamus, vt hic $\omega\rho\rho\kappa\lambda\eta\tau$
 mutatur in corda nostra, regat, & ducat nos in tantis vitæ periculis,
 sicut duxit Moysen per mare rubrum, vt inquit Iesaias.

НАСТЕ-
 рьs veram & salutarem doctrinam de personis recensui, & quia dixi
 testimonia veræ Ecclesiæ non negligenda esse, legant pij etiam histo-
 rias, videant in quibus Synodis hæc doctrina fideliter defensa & illu-
 strata sit. Antiochena refutauit Samosatenum. Nicæna condidit Sym-
 bolum Nicenum, & præcipue illustrauit sententiam de duabus natu-
 ris in Christo. Constantinopolitana defendit hunc articulum, Spiri-
 tum sanctum esse personam procedentem à Patre & Filio. Ephesina
 damnauit Nestorium, qui finxerat, non vnitas esse duas naturas in
 Christo, sed λόγος assistere Christo, sicut amicus amico adest. Chal-
 cedonensis damnauit Eutychem, qui confundebat naturas, & fingebat
 huma-

humanam conuersam in diuinam, vt cum ex aqua factum est vinum, nec fuisse duas naturas vnitas. Hæ sunt præcipue Synodi, quarum iudicia meminerimus, & amplectamur. **E**CONTRA etiam

in historijs consideremus, qui furores sæpe exorti sint contra veram de essentia Dei doctrinam. Marcion & Manichæi fixerunt duos Deos, pariter æternos, pugnantes inter sese, bonum & malum. De bonum vocarunt lumen, malum tenebras. Et bonas naturas diuine à bono conditas esse, Materiam vitiosam à malo. **H**æ contenta refutare discamus. Vnus est enim conditor omnium rerum, quidem bonus, vt supra dictum est in definitione Dei, & Ies. dicitur: Præter me non est Deus alius, formans lucē & creans tenebras, seu corpora obscura, dans pacem & creans malum, id est, corpora corrupta.

FUGIAMVS etiam portentosa Valentianorum, quibus fuerunt innumerabiles Deos, seu nomina tantum allegorice cumulates, vt Hesiodus cumulat Chaos, Noctem, Erebum, Saturnum, Iouem, & alios, seu ipsa putantes esse innumerabiles æternos Deos. Quamirum videtur vnum aliquem in æterna solitudine cogitare. Semper ab initio mundi Diabolus & sparsit & sparget horribiles furores, vt verum Deum contumelia afficiat, & humanæ imbecillitati insidat. Aduersus illos furores tradidit nobis Deus certam doctrinam per Patres, Prophetas, Christum, & Apostolos, hac luce vult Ecclesiam regere, nec alias opiniones admittere. Vt fortis in matre sedet circumdatus alio, sic nos verbo Dei inclusos esse sciamus, donec quædam in æterna vita palam cernemus Deum: Interim Deo gratias agamus, quod se nobis patefecit, & reuerenter illi patefactioni assentiamus.

SCIAMVS non plures esse personas diuinitatis quam tres: Vnum esse coæternum Patrem Domini nostri Iesu Christi, vnum Filium, imaginem æterni Patris Iesum Christum, vnum Spiritum sanctum, & has tres personas tamen *δμοουσιδες* esse, & simul omnia condidisse, & discrimina discamus, vt supra recitauimus, ac beneficia propria cuiusq; personæ intelligamus. Quia enim Deus sic se patefecit, vult ita agnosci & discerni personas. Pater fons est omnium beneficiorum. Sed Filius proprie est Mediator & Reconciliator, & factus est pro nobis victima, cum naturam humanam assumpsisset. Spiritus sanctus mittitur in corda credentium, vt nouam lucem, iustitiam & vitam æternam accendat, vt vocat eum Zacharias: Spiritus gratiæ & precum, id est, testificantem in nobis, nos receptos esse gratiam, & mouentem cor, vt hoc credat & statuat. Item, Impulsiuem ad inuocationem, quia iam exaudiri nos credimus.

HÆC doctrina de tribus personis in inuocatione quocumque feratur, in qua certe hoc primum omnium ardentissime persequendum est, vt Deus pectora nostra regat, vt recte de ipso sentiamus, ac reuerenter

non nocemus, nec ab eo aberramus, vt Ethnici, recentes Iudæi, Manichei, Hæretici, Marcion, Manichæi, Valentiniani, Samofatæ, Ariani, & alij fanatici. Teneatur ergo certa aliqua & vera forma, cuius recitatio nos de vera doctrina admoneat.

OMNIPOTENS AETERNE ET VIVE DEVS, AETERNE Pater Domini nostri IESV Christi, qui te patefecisti immensa bonitate, & clamasti de Filio tuo Domino nostro IESV Christo: *Hv n' e audite*, Conditor omnium rerum, & conseruator & opululor, cum Filio tuo coæterno Domino nostro Iesu Christo, regente tecum & patefacto in Ierusalem, & Spiritu sancto tuo effuso in Apostolos, sapiens, bone, misericors, iudex, & fortis: Qui dixisti, *Vitoo ego*, nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat: Et dixisti, *Inuoca me* in die tribulationis, & eripiam te, Misere mei propter Iesum Christum Filium tuum Dominum nostrum, quem voluisti pro nobis esse victimam, *η μοι τιλω η ημετερω*, & sanctifica, rege, iuua, accende cor, & animam meam Spiritu sancto tuo, vt te vere agnoscam & inuocem, tibi vere credam, gratias agam & obcediam, rege & serua Ecclesiam tuam, sicut promissisti, inquitens: Hoc est fœdus meum cum eis, Spiritus meus qui est in te, & verba mea quæ posui in ore tuo, non recedent ab ore seminis tui in æternum. Semper luceat in nobis Euangelium tuum, & rege, & confirma corda nostra Spiritu sancto tuo, ne in furores Epicureos, aut fanaticos ruant, gubernastudia Ecclesiæ, & defende politias, quæ præbent hospitia Ecclesijs.

In tali inuocatione quotidie de essentia Dei, de patefactione, de beneficijs, de promissionibus cogitemus. Simul enim hac cogitatione & erudimur de personis, & accenditur fides, & segregatur inuocatio nostra ab Ethnica, Iudaica & Turcica, quod fieri necesse est. Nam inuocatio nulla placet Deo, nisi fiat cogitatione, & fiducia Christi Mediatoris, vt scriptum est: *Quicquid petieritis Patrem in nomine meo* (id est, me nominato, me monstrantes Intercessorem) *dabit vobis.* Item: *Nemo venit ad Patrem nisi per me.* Experiemur autem hanc veram inuocationem in Euangelio traditam, non esse æternam.

Ac intueantur mens & oculi in testimonia patefactionis illustrata, vt in Baptismum Christi, in Christum resuscitantem mortuos, & post resurrectionem familiari conuersatione se ostendemem multis, & in Spiritus sancti missionem. Hæc visibilia testimonia deo exhibita sunt, vt Ecclesiam doceant & confirmet, & quia exhibita sunt, vult ea Deus aspici & cogitari, Non tantum propter Baptistam tunc se patefecit diuinitas, sed hoc testimonio voluit Deus confirmari vniuersam Ecclesiam eius temporis & posteritatis. Iano & Angelos illud admirandum spectaculum Dei prodeuntis ex latibris suis, & se Ecclesiæ suæ ostendentis, erudit. Hæc testimonia

cum cogitabimus, accendetur lux in cordibus, ut firmiter floreat, vere adesse Deum, & recipere nostras precés, ac opitulari, sicut promissit. Hanc enim fidem ad precationem afferri necesse est. Pie etiam hac forma utemur directa ad Mediatorem, quæ etiam complectitur tres personas.

I E S U C H R I S T E F I L I D E I V I V I, C R U C I F I X U S P R O nobis & resuscitate, qui regnas ad dexteram Patris, ut des dominus, & constitutus es Interpellator pro nobis, miserere nobis, intercede pro me apud æternum Patrem tuum, & sanctifica me Spiritu sancto tuo, sicut promissisti, inquit: Non relinquam vos orphanos, &c.

P I E & hac forma utimur:

S P I R I T U S S A N C T E, E F F U S E I N A P O S T O L I S, quem promissit nobis Filius Dei, redemptor noster, ut accendat nobis veram agnitionem & inuocationem Dei, sicut scriptum est: Effundam super vos Spiritum gratiæ & precû, Exuscita in cordibus nostris verum timorem Dei, & veram fidem, & agnitionem misericordiæ, quam nobis æternus Pater Domini nostri Iesu Christi propter Filium promissit, sis nobis Paraclætus in omnibus consilijs & periculis, & ascendentes nostras, ut vera obœdientia, Patrem Domini nostri Iesu Christi, & Filium eius redemptorem nostrum, & te, perpetuo celebremus.

S I hoc modo in inuocatione cogitabimus de potentia & beneficijs, proficientes mentes & eruditione & pietate. Carere illud sciunt studiosi, appellationes potentia & virtutum communes esse omnibus personis, videlicet, nomina sapientiæ, bonitatis, iusticiæ, misericordiæ, fortitudinis, puritatis. Nec sunt hæ virtutes distinctæ res ab ipsa essentia. Sicut potentia Patris est Pater, sic iusticia Patris est Pater, sic iusticia Filij est Filius. Et considerandum est, quomodo hæ nomina in scriptis Prophetis vsurpentur, & adhibentia est diligentia proprie & recte loquendi.

DE CREATIONE.

V O L V I T Deus innotescere & se conspici. Ideo & condidit cœles nescientibus, & miram artem adhibuit, ut convinceret nos, non extitisse res casu, sed esse æternam mentem, architectam, operariam, iustam, spectantem hominum facta, & iudicantem. Quamquam autem hæc consideratio vniuersæ naturæ, admonet nos de Deo, ut postea rursus dicam, tamen nos referamus initio mentem & oculis ad omnia testimonia, in quibus se Deus Ecclesiæ patefecit, ad edificationem ex Aegypto, ad vocem sonantem in Sinai, ad Christum resuscitantem mortuos, & resuscitatum, ac ascendentem in cœlum, ad vocem æterni Patris de Christo sonantem: Hunc audite, ad missionem Spiritus